

SPARTA

SPARTA

- Je bila Dorsko mesto na Peloponeškem polotoku v pokrajini Lakoniji.
- Polis se je oblikoval v 8.stol. pr.kr., ko so Dorci pokorili Ahajce.

LAKONSKI ODGOVOR

- Špartanci niso radi dolgovezili, zato je bil njihov odgovor kratek in jednat.

GOSPODARSTVO

- Prevladovalo je poljedelstvo in živinoreja.
- Obrt in trgovina sta bili slabše razviti.
- Oblast je bila v rokah veleposestnika, ki je imel tudi vojaško in politično vlogo.
- Prve zakone in državni red je v Šparti oblikoval LIKURG, ki je zapisal nekakšno ustavo, ki se je imenovala VELIKA RETRA.

PREBIVALSTVO

- ŠPARTIATI so bili vodilni sloj, ki je deloval le vojaško in politično. Štel je približno 9000 članov. Vzgajala jih je država. Od sedmega do dvajsetega leta si jih strogo telesno in vojaško vzgajali (špartanska vzgoja). Živel so v posebnih zavodih, ki so jih imenovali GIMNAZIJE. Od dvajsetega pa do šestdesetega leta pa je bil Špartanec obvezen vojščak. Namen takšne vzgoje je bil privzganje discipline in ubogljivosti.
- PERIOJKI so bili osebno svobodni a brez političnih pravic. Njihove obveznosti države so bile plačevanje davkov, ukvarjanje s poljedelstvom in živinorejo ter služenje vojaške službe kot pehota.
- HELOTI so bili premagani Ahajci, ki so jih Špartanci na svojih bojnih pohodih zaslužnili. Državi so morali dajati polovico pridelka in plačevati so jim morali tudi davke ter za slednje upravljati tudi različna dela. Bili so številčno najmočnejši sloj. Špartanci so na slednje prirejali tudi love, ki so jih imenovali KRIPTIJE.

POLITIČNA UREDITEV

- 2 KRALJA (Bazilevsa) sta bila na čelu države. Vladali so aristokratsko.
- SVET STAREŠIN (Geruzija) so sestavljali izvoljeni starci starejši od 60 let. Štela je 30 članov (28 starešin+2 kralja). Geruzija je predlagala zakone za ljudsko skupščino.
- LJUDSKA SKUPŠČINA (Apela) je bil najvišji organ države, ki sprejema zakone. Odločal je o predlogih Geruzije in z vzkliki potrjeval ali zavračal sklepe. Sestavljali so jo izvoljeni Špartiatii nad 20 let. Volili so člane Geruzije in Efore.
- SODNA OBLAST (Efora) je nadzorovala delo kraljev in ljudske skupščine. Njihov mandat je trajal 1 leto, sestavljen pa je bil iz aristokratov.

FALANGA

- Je bila strnjena vrsta vojakov z oklepom in šest metrov dolgimi sulicami.

PELOPONEŠKA ZVEZA

- ustanovili so jo Špartanci in sklepali mnoga zavezništva ter imeli znotraj slednje vrhovno oblast
- z avtomatičnim sklepanjem zavezništev so postali velesila

ATENE

ATENE

- Si glavno mesto Grčije
- Ležijo v pokrajini Atiki
- Ozemlje so poselili Jonci
- Imele so ugodno geografsko lego in bližino morja, ki je odločilno vplivala na razvoj Polisa.

POLITIČNA UREDITEV

- V začetku MONARHIJA (kraljevina). Kralj(Bazilevs) je skupaj z aristokratskim svetom(Aeropag) odločal o vseh zadevah države. Kasneje je zaradi prevelike moči kraljev plemstvo(Evpatriidi) odpravilo dedno monarhijo.
- Atene so postale ARISTOKRATSKA REPUBLIKA. Vladalo je plemstvo z 9 ARHONI, ki so bili izvoljeni preko plemstva na čelu. Menjavali so se vsako leto in po koncu mandata so bili premeščeni v AEROPAG.

RAZVOJ DEMOKRACIJE

- Prvi korak k razvoju demokracije je naredil DRAKON, ki je kot prvi zapisal zelo stroge zakone.
- Naslednji pa je bil SOLON, ki je bil sprva izvoljen za ARHONTA. Z reformami je zmanjšal moč plemstvu in dal možnost srednjemu sloju. Uvedel je TIMOKRACIJO(razdelitev prebivalstva na 4 razrede). O političnih in vojaških pravicah je odločal obseg premoženja. Uvedel je tudi KMETIJSKO REFORMO(z slednjo je odkupil kmete prodane v sužnost) ter Atene razdelil na 4 OKROŽJA(File) in ustanovil SVET ŠTIRISTOTIH(Bule).

PIZISTRAT

- Je uvedel TIRANIJO (prehodno obdobje, ko plemstvo nima več moči, da bi vladalo, meščanstvo pa je imelo za vladanje še premajhno moč.
- Vladal je modro, v njegovem času so Atene gospodarsko in kulturno napredovale.

KLISTEN

- Je začel po padcu tiranije izvajati reforme in povečal pravice ljudstva.
- Atiko je razdelil na 10 OKROŽIJ(Fil), tako, da je vsako okrožje sestavljalo mestno, podeželsko in obalno prebivalstvo. S tem je preprečil prevlado veleposestnikov.
- Vsako okrožje je imelo pri vodenju države 50 članov. S tem je svet štiristotih povečal v SVET PETSTOTIH.
- Državlanske pravice je dodelil tudi revnejšim svobodnim prebivalcem. Tako je v Atenah uredil DEMOKRACIJO.
- Službe so bile plačane.
- Vojaška oblast je pripadala STRATEGOM, ki so bili voljeni in ostali na svojih položajih do smrti.

POLIS – grške mestne državice

NASTANEK POLIS

- nastale so ob vzpetinah, na katerih je navadno stala utrdba ali AKROPOLA. Okoli akropole se je naselilo plemstvo, sledili so mu obrtniki in trgovci, podeželje pa so poselili kmetje.
- Nastale so z združevanjem manjših naselij.

LASTNOSTI POLIS

- Polis je bila središče upravnega, političnega, pravosodnega in verskega življenja. Vsaka Polis je bila zaključena upravna, zemljepisna, gospodarska in politična enota.
- Po površini in številu prebivalcev so bile Polis majhne.
- Za Polis je bila značilna velika razdrobljenost ali PARTIKULARIZEM h kateri je veliko prispevala razčlenjena grška pokrajina. Ta je pospeševala delitev Grkov na plemena in jih prepričevala, da so velike države neučinkovite.
- Vsaka Polis si je prizadevala za lastno AVTONOMIJO(samostojnost), AVTARKIJO(gospodarsko samostojnost) in ELEVTERIJO(zunanjepolitično neodvisnost)

POMEN POLIS

- v Polis so se o javnih zadevah odločali meščani sami. O njih so javno razpravljali in skupno iskali najboljše rešitve. No koncu so sprejeli predlog, ki je na ljudskem glasovanju dobil največ glasov.
- V Polis sta bili zelo pomembni dobra izobrazba in šola.
- V demokratičnem Polisu so meščani osebno sodelovali pri odločanju.

AGORA

- Agora je bila središče oziroma mestni trg vsake Polis. To je bil prostor, kjer so se zbirali meščani in razpravljali o političnih vprašanjih. V bližini Agore se je nahajala mestna hiša, v kateri je zasedal mestni svet ali BULEVTERIJ. Sodana uprava se je izvrševala v pokritem stebrišču, ki se je imenovalo STOI, v bližini slednjega pa se je odvijala tudi trgovina. GIMNAZION(šola za vzgojo duha in teles, gledališče in stadion) pa je stal izven mestnega središča.

OBLIKE VLADANJA V POLIS

KRALJEVINA(monarhija)

- Kraljeva oblast je bila v času Polis slabo razvita. Ohranila se je samo v najbolj odročnih Polis. Med pomembnejšimi Polis se je obdržala le v Sparti.

ARISTOKRACIJA

- Oblast je imelo v rokah plemstvo. Moč so si povečevali na račun malih in propadlih kmetov. S hitrim trgovskim razvojem so oblast aristokratov ogrožali bogati meščani.

OLIGARHIJA

- Trgovina je napredovala in ta napredek so izkoristili nižji sloji, ki prej niso imeli ogleda in se povzdignili v vodilni sloj družbe. Po načinu vladanja je bila zelo podobna aristokraciji.

TIRANIJA

- Posameznik je na oblast prišel s silo in se iz prestola ni hotel umakniti. Za prihod na oblast so izkoristili nižji sloj, ki so ga zavajali s sladkimi besedami, na katere so kasneje pozabili. Skrbeli so za razvoj obrti in trgovine. Z ugodnimi posojili so zmanjševali pomen aristokracije, podpirali ljudi in pospeševali razvoj srednjega sloja. Tiranija je bila prehodno obdobje, ko plemstvo ni imelo dovolj moči da bi vladalo, te moči pa še ni imelo tudi bogato meščanstvo.

DEMOKRACIJA

- Demokratično urejena družba je bila družba, ki ljudem zagotavljala enake možnosti na vseh področjih. V demokratičnih Polis so se meščani odločali z glasovanjem v ljudskih skupščinah. Ljudje so pripravljali osnutke zakonov, ki jih je nato sprejela ali zavrnila ljudska skupščina. Političnih pravic nikoli niso imali sužnji in ženske.

VELIKA KOLINIZACIJA

VZROKI ZA KOLONIZACIJO

- Hitro naraščajoče prebivalstvo
- Povečane zahteve po zemlji in hrani
- Politični nemiri znotraj Polis, ki so sprožili izgone
- Trgovina
- Socialne stiske
- Želja po dogodivščinah

SMERI KOLONIZACIJE

- Zahodno Sredozemlje (Sicilija, južna Italija, Francija in Španija)
- JUŽNA ITALIJA+SICILIJA=VELIKA GRČIJA npr. Sirakuze, Tarent, Kime, Neapolis, Masilija,...
- Severovzhodno Sredozemlje (obale Črnega morja) npr. Milet, Bizanc, Odessos, Olbija, Tomi, Tanais,...
- Jadransko morje npr. Hvar, Vis, Korčula,...
- Južno Sredozemlje (ovirale so jih močne feničanske kolonije) npr. Naukratis, Kirena, ...

POSLEDICE KOLONIZACIJE

- Pospešeni trgovski stiki
- Znanje in kultura, ki so jo Grki prinesli s seboj iz matičnega Polis
- Stik z nekaterimi orientalskimi predmeti in živili
- Naučili so se spretnosti, ki jih obvladajo drugi narodi
- Enakost in enakopravnost
- Razvijanje filozofije
- Povečanje pripadnosti Grškemu narodu ter okrepitev narodne zavesti

NOVONASTALE KOLONIJE

- So bile neodvisne države
- Z matično državo so ostale povezane v sorodstvenih vezeh, verskih običajih, trgovini in kulturi
- Ustanavljale so lahko lastne kolonije
- Kasneje se je grška kolonizacija zaradi vplivov številnih narodov iz sosednjih držav umirila in ustalila.

GRŠKO PERZIJSKE VOJNE

PERZIJA

- v 6. stoletju je bila politična in vojaška velesila, največja po obsegu, največja država starega vzhoda.
- V času Dareja I. država doživi razcvet.
- Izvajal je reforme: UPRAVNA REFORMA (državo je razdelil na 20 SATRAPIJ. Na čelu so bili SATRAPI (knezi). Satrape so nadzirali KRALJEVI ZAUPNIKI kraljeve oči in ušesa)
CESTNA REFORMA (dal je zgraditi ceste. Najbolj znana je kraljeva cesta. Najdaljša je 2500km dolga cesta, ki je povezovala mesti SUSO in SARDE. Glavno mesto Perzije je bil PERSEPOLIS (uničil ga je Aleksander Veliki)

GRŠKO PERZIJSKE VOJNE

- Povod je bil JONSKI UPOR v MALI AZIJI leta 500 pr.Kr.
- Na čelo upora se je postavil MILET, za pomoč pa so Jonci zaprosili tudi Grke.
- Perzija je zadušila upor po šestih letih.
- Leta 494 pr.Kr. so Perzijci zavzeli Milet, ga porušili, prebivalce pa odgnali v sužnost v Mezopotamijo.
- Grška pomoč je razvezila perzijskega kralja, zato je dogodek izkoristil za napad na Grčijo.

VZROKI ZA NAPAD PERZIJCEV NA GRČIJO

- perzijska osvajalna politika (hoteli so pokoriti tudi celinske Grke)
- gospodarski
- politični in družbeni

BITKE MED PERZIJCIM IN GRKI

- bitka na maratonskem polju (490 pr.Kr.) je bil spopad med Atenami in Perzijci. Atene so same bojevale boj in so premagale Perzijce. Atensko vojsko je vodil MILTIAD. Vest o zmagi Grkov je zanesel sel, ki je pretekel 42km do Aten.
- bitka pri TERMOPILAH (480 pr.Kr.) - soteska, ki vodi iz srednje Grčije v Atiko. Bitko je vodil špartanski kralj LEONIDA. Med Grki se je našel izdajalec in Perzijci so obkolili Grke.
- pomorska bitka pri SALAMINI (480 pr.Kr.) Že po 12 urah so grške ladje premagale perzijske.
- bitka pri PLATAJAH (479 pr.Kr.) Grki so premagali Perzijce. Perzijci so se umaknili iz Evrope.
- 479 pr.Kr. so Grki premagali Perzijsko ladjevje pri MIKALAH v Mali Aziji.

PO BITKI NA MARATONSKEM POLJU STA SE V ATENAH IZOBLIKOVALI DVE STRANKI

- POMORSKA STRANKA katere na čelu je bil TEMISTOKLES. zavzemali so se za močno mornarico in da je treba graditi TRIERE (ladje s tremi vrstami veslačev)

- KOPENSKA STRANKA. Vodil jo je politik ARISTID, ki je hotel krepiti kopensko vojsko. Aristid je bil z ostrakizmom izgnan, zato je zmagala pomorska stranka.

VZROKI IN POSLEDICE GRŠKE ZMAGE

- domovinska zavest (bojevali so se na domačih tleh
- boljše povelje, orožje, tehnika, ladje
- bili so gospodarsko, politično in družbeno bolj razviti od Perzijcev.